

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Цена је листу :
на целу годину 2 фор.
на по године 1 фор.

Изази сваког 1. и 16. дана у месецу.

УРЕДНИК, ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ:
СТЕВАН КОЊОВИЋ, учитељ.

За Србију :
на целу годину 5 дин.
на по године 3 дин.

САДИМО ВОЋКЕ.

Од какве је велике користи воћарство, односно гајење добрих воћака, о томе је већ много пута писано и доказивано, па и већина наших сељака осведочена. Но ма да је осведочен, то ипак наш Србин скрштених руку гледа, како комшија његов за воће велик новац тече, што би и он малим трудом постићи могао, јер је позват из свога земљишта што веће добити стварати.

Истина имамо и таквих воћњака, који другим за узор служити могу, но таквих је мало, али имамо још више места, која су за ваљани воћњак врло прикладна, те леже пушта без икакве или незнатне користи, те би као воћњак могла стоструку корист донети. По многим српским селима виђамо баште или комад земљишта плотом ограђен, ал како је унутри — сачувај боже! Злочести пашњак а о воћци ни спомена, или ако је и има, каква је — стара крушка, суве гране к небу се дижућ као руке, које бога моле, да казне немарнога газду. Па колико би тај плотом ограђени комад земљишта хасне могао донети? па к томе још када би био посађен са извртним и плодним воћкама? Заиста стоструку

хасну. Неверујем; то ми се не исплаћа, рећи ће наш српски сељак, то кошта много новаца.

Добро нек је тако. Први десет година рецимо да воћка не даје никаква плода, већ се сваки цвет одкине, не би ли многу тако још слабу јабуку или крушку сачували од деце, коју ружичаст плод ваби. Ако нас је воћка са копањем рупе и сађењем стајала рецимо једну форинту, то је она за десет година дужна 40 новч. интереса; воћка ова је уложени капитал, она је жива акција. Запитамо ли токара или столара, да ли ће нам за нашу десетогодишњу воћку дати 1 ф. 40 новч., заиста одговориће: дају! Дакле наша воћка не дугује нам сада више ништа, она је исплаћена, имамо ју бадава, шта више она нам се већ преко лета исплатила, пошто у њеном ладу нарасла је бујна трава, коју смо добро употребили, дочим је пре жаром сунчаним сва изгорела. Погледом на на воћку узрадујеш се, јер сад је настало време када ће нас за нашу негу стоструку награђивати и то са руменим лепим воћем, за које ћемо лепи новац добити. Пак зато ћемо над воћком добити и неговати ју — зар није тога

заслужила? Јест заслужила је пошто нам даје велику добит.

Суседова башта је засађена, али чим? Истина воћке су тамо, али какве? Неколико шљива, које се себе саме грозе, изгледају као какве накараде, гране прекрхане, пуно гусеница, листа и не видиш. У њој је неколико јалових јабука и крушака са испревијаним и кривим стаблима, таман колару способна за двоколица (тушпер); драги мој Србине истина не можеш имати радости од такве баште, пак не би у њој никада ни уживао а на хасну никада ни мислити не мој; ако ти још држиш да ћеш од таквих воћака хасне имати, то се љуто вараш, јер си рачун правио без бирташа. Оће ли властник од свога земљишта хасну да вуче, то богме мора са свим другачије да ради.

Други опет сусед има башту са врло лепим воћем, али нема времена, како сам вели, да води бригу за башту; њему је све једно, има ли му воћка колац или не, је ли добро привезана или се клима; да ли ју гусенице једу или не; нема времена воћку да срезује и чисти итд. Такви газда, који вели да нема времена, да има толико посла, да на воћке ни сетити се не може, тај је сам себи на штету. Како се сећа других послова, зашто се сећа н. пр. на сетву жита, кукуруза итд.? То мора бити, рећи ће нам, зато, јер кад не би сејао не би ни жео. Али то је и код воћке од преке нужде а наиме бар онда када су послови у воћњаку у доби, када сељак може обићи и потребну негу воћци дати т. ј. ако је рад користи и доброме успеху — несме бити немаран.

Многа опћина има пашњака јако пространих, много хиљада метара других путева, стрмени — па како на њима газдује? Стрмени стоје пусте овде онде који џбун, пашњаци запуштени; путеви местимице доста широки, са свим прикладни за дрвореде, доста занемарени. На опћинским пашњацима видиш чопоре гладних гусака, туце мршавих јунаца и неколико комади криљавих свиња, који рију слабу зелен занемареног пашњака.

На многим реченим местима опћина би имала далеко већу корист када би иста воћкама засадила; та неколико стотина воћака стало би ту, које би опћини крај малих трошкова временом стоструке хасне донеле, без да би тим путеви, пашњаци итд. својој првашњој сврси одузете биле. Зар би мислите таковој опћини шкодило воће, када би за добивени новац од проданог воћа поправила покварене путеве пољске, убоге опћинаре своје материјално потпомогла, сиромашне ученике наградила или на више науке послала и т. д.? Шта не би све кадра била таква опћина учинити за добивени такав новац а особито онда када би воћке рационално неговала? Тај новац би јој добро дошао, служила би добрим примером својим другарицама а на част и срећу народа и земље.

Док ти, драги Србине, читаш ове редке, видим те у дну душе твоје какав си конзервативац, неверујеш ми, исмеваш ме, као да хоћеш да речеш има ли такве паметне опћине, која тако ради? Да како да има и то међ твојом северном браћом, који су у сваком погледу напреднији од тебе а наиме у

пољској привреди и индустрији, има их код браће Чеха у Чешкој. Пак и њихов сусед лукави али вредни Немац напредује у том погледу још далеко боље, онде нема пустих, празних пашњака и цбуновитих обала, нема тамо шикара, већ цела природа окићена је прекрасним и разним воћем — учињен рај. Рећи ћеш, да мало претерујем, али Бога ми не, та знам да си и ти, драги Србине, имао ваљда прилике видети пределе или лепо уређене баште и воћњаке, да ти је срце играло од милина, те си такову бајну слику приснодобно рају, за кога си у школи од учитеља чуо. Јест то је прави рај, предео овенчан плодним разновртним воћем јест благословен — је прави рај.

Рај такви врло лако си сваки може створити, благослов тај приправити ћеш си, драги Србине, сађењем и неговањем само добрих и одабраних воћака. На зато, драги сељаче и ви српске општине оканите се своје немарности и дремежа, отворите очи, те признајте, да је крајње већ време, да својски, свом љубављу и силом прионете воћарству, садите воћку крај воћке на прикладна места, јер ћете тиме ство-

рити извор народнога добра. На тај начин положити ћете темељ благостању, на ком ће потомци ваши даље градити; верујте, да ћете тиме себи и потомству своме створити велики приход а после вас остављате рај. Не само рај већ и благослов остаје после вас.

Покажите свету, да Србин није злочест газда, да љуби свој народ брићући се за његовово благостање, за његов рај.

Примера ради — шта је кадро воћарство:

У Немачкој била је једна занемарена лења општина службено присиљена, да крај путева и на пашњацима сади воћке. То се десело године 1858; године 1868. (после десет година) добила је та општина 3.700 форинти за продано воће; године 1878. т. ј. за двадесет година после садње 8.500 форинти; године 1880. ништа мање од 81.000 форинти; а године 1885. огромну своту од 111.600 форинти. Како би наше општине богате и сретне биле, када би овим примером угледали се и узтрајали уз лозинку, да „још касно није!“

Фр. Х. Сремац.

Воћарство.

Резање (кресање) воћака.

(Наставак.)

Парање стабла и грања.

Много ћемо пута на једној младој воћци видети како јој једногодишње, двогодишње па и вишегодишње стабло јако јури у висину а слабо дебља у ширину. Или је на по некој грани летораст јако заостао у дебљини својој, иза гране из које је избио, или је напротив јако и једно истерао а у овом последњем слу-

чају није по положају згодно, да се онако поступа, као што то у прошлом једном чланку саопштисмо — „Засек у дрво пред оком и за оком“, — то воћари за све горе споменуте случајеве прихватише се другог начина, како би овој незгоди доскочили, и стабло, као и друге гранчице и леторасте довели у једнак сразмер према висини воћке, односно према

појединим серијама грања и гранчица. Тај начин, да то постигну, јесте парање коре по стаблу, да ово сразмерно према својој висини одебља, парање старије серије грања, да према једрини и дебљини гранчица и летораста који су из ових избили дођу у природан сразмер, т. ј. да старије грање одебља; и напослетку парање млађе серије гранчица да према старијој серији на којој лежи и на којој је избило јаче се и дебље развије.

У главном се ово парање на оним местима таквих делова изводи, где је кора стабла или грања и гранчица више стврдла те се спорије разациње у ширину, јако је затегнута и услед тога стабло односно гранчице не могу да дебљају. Парање се изводи са врхом оштрог баштованског ножа, којим се врло слабо горњи део коре распори, који се засека одма готово и не види, него тек после неколико дана, приметимо да ће се на распору кора с једне стране од коре с друге стране почети отискивати и међу собом као неку пукотину остављати; ова пукотина бива сваки дан све шира и шира. Многој несташној деци оваково парање воћака и дрва неко задовољство чини, те врхом од свога ножа запара у виду правих потезова почетна писмена свога имена и презимена на стаблу воћке и дрвета, које се тек после неколико дана да приметити, а после подужег времена постају читаве грдосије од врло слабо и малих запараних писмена. Овакова злоупотреба на сваки начин, да више штоди воћци и дрвету, него што би јој добро чинило.

Кад се пара ради дебљања, то се јако мора пазити, да се врх од ножа не пусти дубоко у стабло, да не додирује лику него само горњи део коре. По дужини пак можемо кору парати уздуж целог стабла или гранчице коју смо предузели да парамо, или можемо парање да испрекидамо, и то тако да парање предузмемо за 5—6 см. па за 1 см. прекочимо; тада се не морамо држати ни једне стране, него можемо овако испрекидано у виду спирале уз дуж целог дела које испарати ваља.

Ако се пак пара млађа серија гранчица, да се сразмерно боље развије према старијој то

се онда ова гранчица (сл. 98. б.) са спољње стране уздуж запара на пређе преко оног места, где је гранчица избила (сл. 98. а.) и продужи парање на старијој серији грања (сл. 98. с.).

Радња се ова обавља у пролеће и тада врло припомаже ширењу и дебљењу испараних делова; но тако се исто може са успехом предузети и у друго време, само ако је сок у кружењу свом.

Многи баштовани двојако овај посао изводе; неки паражу само у виду праве или криве линије по целој дужини или испрекидано на са разних страни; а неки пресецају кору у врло малом обиму и то са два унакретна права потеза која овако изгледају: X Најбоље је парати воћку по целој дужини испрекидано и сваки други и други засека да се више и више на страну потискује, тако да се парање предузело и по целом делу и са свију страна.

Парање ово поглавито се предузима на брескви с тога, што се тим начином стаје на пут да се смола из стабла не цури, или ако ова већ цури, да се тим начином тој незгоди на пут стане.

Неки баштовани паражу и жиле појединих воћака, одгрну од основе земљу те оне жиле, до којих понајпре могу да дођу, оштрим ножем, било горе, или са стране запарају на више места, те их после опет загрну, као што је и било. При паражу жила врло пазе, да их још плиће запарају и тек где где на појединим местима.

Парање се често изводи и код оних воћака које су од мрза страдале, да би им тиме кору подмладили.

Затирање очију.

Затирање очију предузима се у оно исто доба кад се гране и гранчице режу. Затиру

Сл. 98.

се на границима оне очи, из којих кад летораста потерају очевидно видимо да ће као правилном облику тако и самом нужном месту сметати. Поглавито се затирање очију предузима код оних воћака, од којих се уз станиво разне фигуре изводе. При таким приликама затирање очију врло припомаже, да оне очи које смо оставили на граници боље, једрије и снажније леторасте потерају, који се врло лако и zgodно могу применити за извађање разних фигура. Тим начином много сока заштедим и упутимо на оне друге заостале очи и леторасте, који би се у лудо трошило на излишне леторасте, а ни су нам они ни од какве користи, него их шта више морамо првом приликом да уклонимо.

Затирање очију мора бити врло смотрено, споро и добро размисљено. Код брескве нар. најобичније је да се плодна границица на дуже ореже и тада је плод већином близу врха у том се случају све очи до горњих плодних пунова и до очију који ће да у летораст потерају затру.

Код јабучастог воћа може се овај посао предузимати од јесени па све до пролећа док очи не крену; напротив код коштичавог воћа много је боље да се тај посао обави у пролеће, јер код већине коштичавог воћа а особито код бресака, кајсија преко зиме многе очи пропадну; сад кад би их у јесен подбрали, разредили па и затрили, преко зиме од оних које остају, ако би још многе и пропаде, немамо их чиме надокнадити, те тиме онда ни жељену фигуру па ни доста плода постићи не можемо; за то је најбоље код овог воћа тај посао оставити до пролећа, па тада од живих очију потребне zgodне оставити а непотребне без икаквог страха затрти.

Кад ко хоће очи на граници да затире мора на ове тачке да пази:

1. На оном делу орезане границице, на коме се налази око за продужење ове, али није на врху ове границице, него је тек доле треће или четврто око, то се онда над њим, на оном делу границице, који ће као нека мала

природна тачка да послужи, све очи оштрим пожем сасеку, са свим до голог дрвета, а оно се око као крајње остави, које ће као наставак тога стабла да послужи.

2. Код бресака и то особито на оним плодним границицама на којима се налазе дупловане или триповане очи, оставља се само једно и то средње а остале се очи затру; средње се за то оставља што је најразвијеније и из себе ће дати и најбољи и најснажнији летораст; напротив ако нам треба слаб летораст то се онда остави једно крајње око. Напоследку ако нам из једног места треба више летораста за продужење и образовање уз станова разних фигура, то се онда толико очију мора оставити колико нам нових летораста треба.

3. Ако на врху границице као крајње око стоји врло јако и снажно развијено око, па због тога, може бити да страхујемо да ће и летораст врло снажан избити несарамерно дебео према границици из које је избио, то се и у том случају то око затре а треће-четврто под њим остави да изврши исти онај задатак, кога би имало да изврши оно на врху. Са тим послом смо учинили двоје, једно што ће остављено крајње око касније да потера а међу тим ће и остале споредне очи добити више хране те ће и оне кренути, а друго исто тим начином, кад и споредне очи потерају дебла онај део воћке, из кога очи терају; овако се што већином опажа и удешава на крушци.

4. Често се догађа, да се она границица не скраћује, која треба да служи као продужење, пошто је и сувише слаба и кратка; на крају такве границице се налази више крајњих очију, које велику количину сока себи привлаче, у том се случају све очи сатру само се једно остави. Па осим овог случаја има још врло много, где се очи на појединим границицама морају затрти, једном речи све очи треба уклонити пре него што потерају, које своје одређене цели немају.

(Наставиће се.)

Виноградарство.

Лек од Филксере*.

У „Народним Новинама“ изишло је писмо *Антуна Бегетића*, католичког свештеника, писано 18. јулија ове године у Черевиху, под насловом: „*Храстова пиљевина средство против филксере*“. То занимљиво писмо гласи од речи до речи, овако :

„Већ је ево трећи деценијум, од како филксера, тај највећи непријатељ лозе, тамани по Европи винограде. Човек не може појмити, којом брзином та животињица уништи винограде и виноградара до просјачког штапа доведе. Кад пре осам година дођох у Срем, почело се говорити, да се филксера овде онде увукла у винограде, и ево већ данас остадоше брегови пусти, занеми весеље о берби, а видиш народ забринут за свакидашњи хлеб, шта више већ многи оставише праг очински, те одоше у далеки свет или по фабрикама, да себе и своје од глади спасу.

Потписани је, с још четири виноградара пре седам година, у један дан с истог бремена лозе садио лозу, па два од њих нису ни зрна окусили, трећи је имао једну слабу бербу, а четврти две слабе бербе. Мени су говорили, да нећу окусити грозђа, почем је земља смоница, те лети понуца тако, да се филксера најлакше расплоди у такој земљи, а осим тога нисам је ни ђубрио. У мојој парохији има фабрика цемента гг. Редлиха Оренштајна и Шпицера. Ту је и мала стругара. Наумих место ђубрета употребити пиљевину (струготине, пилотине), па то и учиних.

Ја сам одмах прве године око сваког чокота сасуо, баш уз сами чокот, сађурицу (контарчицу) пиљевине од храстовог дрвета и то тазе испод тестере, па сам онда чокот загрнуо. Одмах друге године показа се лоза веома здрава, чак је родило грозђе, а треће године беше моја лоза здрава и врло родна. То ме побуди те сам треће године у јесен сваку лозу (чокот) још једном одгрнуо, опет сађурицу пилотине уз чокот сасуо, па онда

загрнуо, и то сам тако дубоко пилотине метнуо, да је у пролеће над њима остало с прста два земље. Четврте и пете године лоза је необично родна била и терала је за чудо дебелу лозу. Морам истину рећи, да се пете године показало на шест чокота да болују.

Мој је виноградија тврдио, да је код тих чокота филксера, и збиља он мало слабе лозице, које је то чокоће потерало, почело се после Петрова дна сушити. Тад заповедим виноградији, да откопа тих шест чокота опет до жила, да уз сваки чокот насне три сађурице пиљевине (струготине) да их загрне и да сваки чокот залије с три канте воде. За четрнаест дана потерало је то чокоће здраву лозу, и већ је на годину обилно родило.

Јесена је многог виноградара, па и мене прерана зима затекла, те сам у пролеће већ помислио, да од моје лозе не ћу грозђа јести, почем је прозебла, па је чак прошло више недеља да ни кретала није; али на моју радост крену лоза, и то тако бујно, да су већ и стручњаци помислили, видевши како је бујна, да су то калемиле на америчкој лози.

С тога почех промишљати: шта је мојој лози дало снаге, те је до данас одолела филксери? По свом немеродавном мишљењу, јер нисам ни зоолог ни хемичар, налазим ова два узрока:

1. Храстова пиљевина има много танина, а почем лози и грозду треба танин, те се сталност вина по танину мери, — то је, мислим, танин онај сок који лозу најбоље храни. А то из искуства знамо, да се болеснику, или ако каква зараза где завлада дају она јела која болесника крепе, или ако је зараза, тад она јела која су снажна проти заразе — најбоља храна.

2. Пиљевина сасута око чокота слегне се преко зиме као даска, а почем је врло порозна, то вода кроз њу пролази, али не може лако испаравати се. Метните у по лета суву

*) Пошто смо горњем чланку у овом броју места уступили, то прекидајући на сад о „резању винове лозе“ напомињемо, да ћемо започети низ чланака наредним бројем наставити, које би ради били, ако је и како могуће да још ове године свршимо. — Ур.

даску на земљу, па ћете за неколико дана опазити под даском неку влагу. Замислимо сад да је она пиљевина под земљом прет два дебела, да се некако слегла као даска, те је под њом непрекидна влага. Биће дакле, филоксера не може поднети ту влагу и танин у пиљевини, а осим тога смета јој пиљевина као песак, а можда и више.

Шта ме је побудило да употребим пиљевину на горе поменути начин?

Мој је дед, покојни Марјан Вукашиновић умрло у Андријевцима 1858. године, а било му је преко 90 година. Он је приповедао, да је чуо од свога деде како је била у прошлом веку нека зараза на лози, па ко је ђубрио свој виноград ђубретом с дрвљаника, у тога је лоза била вазда здрава и родна, а вино је било изврено. Док је он држао виноград, вукао је у њ што је више могао ђубрета с дрвљаника, па је имао најбоље вино у селу и виноград му је најбоље родно. Ја сам упамтио три велике лозе, које су се с три стране на пчелињак пењале: једна је била дренак, друга тамњаника, а трећа је ранка. И данас се још с радошћу сећам, како су лествице биле приклоњене на пчелињак, а ми, унучад, сваки смо се час на пчелињак пењали и грозђе јели, а дед је сваке године од тих лоза аков два вина добивао. Па шта је он радио, да му лоза тако роди.

Сваке јесени најпре је одгрнуо лозе до жила, насуо је по две три котарице ђубрета с дрвљаника, па онда земљом добро покрио. То ме је побудило да пиљевину (струготине) око чокоћа сипам. А ево још једнога узрока: Мој неки добар пријатељ, свршен је економ и економски чиновник, пецкао ме је свакад, говорећи: „Не ћете ви грозђа јести, показала се филоксера, а без ђубрета нема ништа, Видите, како ја ђубрим“. Тај исти господин сасудио је у исти дан са мном с истог бремена лозу у два винограда, па су већ три године како он нема ни трага од винограда а у мене хвала Богу, није ни један чокот пропао. Помислио сам: одиста треба ђубрета, али је скупо. Па рекох, ја ћу као мој дед. Истина, овде нема дрвљаника као у бившој Крајини, где би с дрвљаника могао одвести по дваде-

сет кола ђубрета; али ипак има нешто. Та у близини је и фабрика, ту има пиљевине. И тако довезох на сваких 500 чокота кола пиљевине, па радих као што сам горе казао. Наравно, мој пријатељ подмевао ми се; али сам ја мислио, ако ова пиљевина није ове године ђубре, она ће бити до године.

И сад ја имам лозе, а мој пријатељ нема ни за лек; али ја се њему не подсмевам, већ ми га је жао као и народ, што је изгубио лозу, то неоцењиво благо.

Наша народна пословица вели: „Игра меда око куће, доћи ће и пред наша врата“. Где је завладала филоксера тамо људи већ оплакују губитак, а где није — нек помисле, да ће и тамо доћи, а дај Боже да не дође! Препоручујем свакоме, који је себи пријатељ, нек покуша нађубрити члан два у свом винограду овако како сам ја радио. Нарочито препоручујем онде где је филоксера завладала, да ове јесени сваку лозу, која се још није са свим осушила, одгрну до самих жила, да наспу саћурицу храстове пиљевине, па да је загрну као обично. Немојмо се плашити, да ће бити тешко набавити пиљевину. Баш је у нас доста храстове шуме и много стругара. Ено ја знам стругару г. Гутмана код Валпова, две код Врбање у Сремској жупанји, једну у Цапрагу код Сиска, па и код Загреба у Максимиру. Те стругаре јамачно бацају у воду пиљевину да им не смета. Па баш кад бисмо морали правити пиљевину, може се од једног хвата храстова дрвета добити пиљевине за добру мотику винограда, а тад бисмо за четири године, мирно без икакве бојазни, имали богате бербе. Зар нисте опазили у оним крајевима, где је већ филоксера завладала, да се лоза (у оним виноградима, где су многе брескве, вишње или друго воће, најдуже држи и да је баш она лоза, која је уз дрво најроднија и најздравија? Шта је томе узрок? Ја мислим: свако дрво има танина, па се њим та лоза крепи. Француска је имала најголетнију земљу по својим виноградима, па су њени виногради први пропали. Италија гаји своју лозу испод дудова, па и има најздравију. Зар то није миг природин, да дрво има у себи нешто што се противи филоксери? А

то је, ја бих рекао, танин. Зиме сам метао око неких мојих лоза чардаклије: надничари су били виноградари, откопавали су много жила и тврде, да на мојој лози нема филксере. Ја ћу опет, ако ме драги Бог поживи, дати ове јесени пиљевину мојој лози, а у пролеће сам приправан свакому дати прилике, да се увери да моје лозе немају филксере.

И опет вам велим, поштовани читаоци, покушајте што сам горе казао. Ко ме није доста разговетно, нека се на мене нарочито обрати и

ја ћу му драге воље све разјаснити. Почем је у других земља различита, то свакога свесног грађанина као и пријатеља народног молим, да ми савесно на годину јави, какав је у успех с покушајем имао.

Уједно молим наше свесно родољубиво повинарство, да ово писмо у своје цењене новине уврсти, е да би се народ познао с овим ереством, те га на своју и домовине корист и благостање употребио“. (Врло радо. У.)

Живинарство.

Јаје.

По Л. Прибилу.

(Свршетак.)

Сад нам настаје питање да ли о томе коју проговоримо, којим путем и начином постаје јаје? Код свију птица постоји једнака организација као и сам њихов развој. Женка има у својој унутрашњости један орган, за кога се одавно знало, али о радњи његовој до скоро није владало јасно и чисто мњење. То је тако звана *јајњача*. Ова има гроздаст облик, на којој се налазе шпр. на јајњачи домаће кокошке 6—700 малих, ситних ћелица, које се развијају и из којих исто толики број јаја постаје; ова јајњача има ту још особину да у колико се од ових ћелица заматци развију и ове као јаја женке снесу, да се могу у истој мери нове ћелице појављивати и нестале попуњавати, и то је ето узрок, за што једна женка у животу своје може врло много јаја да снесе. Ове ситне ћелице или тако звани заматци, делом сами а делом због спољне надражености, усљед спаривања, отпадно од јајњаче, и то обично по 2 или 3 на један пут, тада ови заматци постају већи, расту у једној капсули, која је заједно на јајњачи, тада жуманце сазрева, које се из ове капсуле избаци и у спроводни канал, овидук; потисне, где се даље развије и као потпуно јаје образује.

Овај је спроводни канал за јаја, овидук, са свим као обично црево и састоји се: 1. из правог спроводног канала, 2. из утеруса или

матерњаче, 3. из преграда, и 4. из клоака т. ј. дебелог црева, за пропуштање погани. На путу за излазак, многи слојеви беланцета обухвате жуманце и пошто тако дође до матерњаче, ту се љуска на јајету почне да образује; ту скупљени креч у виду љуске слој по слој обухвати цело јаје и тада према разним расама добије и својствену боју. И на послетку образује се горња опоница, усљед чега јаје постане са свим потпуно и за ношење зрело.

Тада тим путем приспе у клоак и то својим задњим крајем одакле се у гнездо испусти, чиме је овај процеса са свим завршен.

Ово је редовни пут, али се ипак по некад догађа мање и веће неправилности, између којих споменућемо само једну и то ову: чешће се догађа да јаје из матерњаче због спољњег каквог год узрока не може одмах својих редовним путем да се отисне, него неко време мора тамо да остане. За то време док је у унутрашњости женке, семе се у жуманцету почне развијати и кад женка јаје снесе, она га снесе већ са заметком; да се у њој и излеже о томе не може бити ни разговора, а ни овакови заматци немају касније ни моћи ни услова за даљи живот.

Друга је једна обнормалност, кад женка снесе јаје без жуманцета, кад је у јајету само беланце. Овака су јаја много мања него

обично, нормално јаје. Узрок оваковој је појави прекомерна надраженост при спаривању. Може да буде јаје и са два жуманцета, која се појава да тим разјаснити, што онда кад од јајњаче отпада жуманце, догоди се да отпадне 2 жуманцета уједно, па тако укупно су пошла и у спроводни канал где су још постигла и потпуност своју, али само као једно јаје. Овакова су јаја обично већа него остала те женке, и за лежење су са свим неспособна.

Што је мекушац по спољашњости својој баш измењен, имају се за узрок сматрати баш спољашњи и утицаји. Ма какво јаје било неправилна изгледа по спољашњости ипак је његова унутрашњост са свим нормална. Шта више такова се јаја могу да излегу и ако се због других разних узрока не могу препоручивати да се на такова квочке или друге женке насађују. Нађе се по гдекад и таквих јаја која имају двоструку љуску. Ово је заиста врло чудна појава и само се може тиме разјаснити, да је помоћу јачег надраживања много се више кречне масе одвојило и то у два маха тако, да јаје на себи и две љуске има. А најчудноватија је појава јаје у јајету. Наравно да у таком случају оно унутри бива много мање, него оно у коме је. И ова се појава да само тиме протумачити што је иза нормалне надражености наступила јака, и кад се прво и то мало образовало па и са кречном љуском, е да ли се могло повратити или не, тек свакојако је напрасно и друго потпуно надишло и ово мало обухватило са свима својим деловима и слојевима па и спољњу нормалну љуску добило. Ово су заиста врло чудни ал' и ретки појави.

У тежини се јаја такође јако разликују; то у главном зависи и од врсте женки које носе јаја а зависи и од саме индивидуе. За кокошија јаја велимо да су ситна ако их 30—50 иде у 1 kg.; од средње величине иде 20—24, а најкрупнија и најтежа 14 до 15 ком. у 1 kg. Домаћица треба према томе да се равна како јој боље изилази или да јаја продаје на комаде или на килу, па према томе, да запаћа такову живину, која ће носити таква јаја какова су најбоља за продају.

По издржљивости јаја се могу а и морају са два гледишта посматрати, прво, да ли су јаја нужна за лежење, а друго, да ли ће се јаја за разну употребу узети. Ако је за лежење ту се у првој линији морају јаја узимати од таквих женких за које смо уверени да носи оплођена јаја, а у другој линији да су та јаја што скорашња; старија јаја не ваљају за лежење, изгубе разним физичним или хемијским утицајем моћ, да се клица, ембрио, развије, за то се обично вели, да квочке ваља насађивати на јаја која су за последње три недеље дана покупљена. Истина да врло много јаја има па и кокошијих да су способна за лежење и после 3 недеље, али се међу таквим јајима често догађа, па и већи проценат, да се не излегу, да су покварена. Истина да се врло много средстава препоручује да се овим или оним јаја конзервишу — очувају у кречности и свежини — али као да та силна упутства слабо одговарају своме циљу. Доказано је да ће јаје у потпуној својој кречности остати, ако га уплетемо у многе конце — у прећу и замочимо га у истољену смолу, али која није врела него се већ добрим изхладила, а још је течна; тим начином на унутрашњост јајета не може ништа е поље рђаво утицати, по чему се јаје у добром стању може дуго да одржи. А мазати јаја са уљем и са машћу није добро, јер се истина са тим затворе поре на љусци и ваздух у унутрашњост не може да продире, али за касније доба, за доба развијања заметка је убитачно пошто заметак у недостатку ваздуха мора се угушити, јер немамо никаквог ни физичног ни хемијског начина којим би поре на љусци отворили, а да самом јајету ништа не штетимо.

Напротив са свим другачије стоји ствар са конзервирањем јаја, која се остављају за употребу при разним јелима. Ту се могу јаја просто по најстаријем начину конзервирати и то кад у врло ситној амлевеној соли свако јаје добро протремо, или у води доста соли растопимо, до год се вода са свим не засити, па тада јаје по јаје у такову воду спуштамо да му се поре позатварају. Многи пак препоручују да се јаја остављају на прозрачном

месту али које је на хладовини и да се поређају и сместе у песак, пепео, трице (меккиње) или у храну (у жита) Други пак веле да не треба јаја ни у што мећати ни трнати, него направити даске прорезане са мањим јамама, него што је јаје велико на своме задњем делу, да кад се са овим крајем на јаму метне, да ово у њој наседне, па такове даске да се као неке стелажије удесе и на њих јаја послажу; и за то, место треба да је хладовитије и прозачније. Иначе многи одржавају јаја поређана на слами, сену или плеви и то на такој дебљини на којој се обично и насад налази.

Енглески и француски нас практичари најбоље уче како ћемо јаја конзервирати, па да се она што дуже могу да одрже. Они веле да је најбоље узети кречне воде, којој треба још нешто додати винска камена (*cream tartari*) и кујнске соли, па у тој течности подржати неко време јаја. Тако спремљена јаја могу по више месеци да се одрже у оном истом кусу као да су од шест дана како су снесена. Но искуство домаћица, које од јаја разна јестива зготовљавају, вели, да се таква јаја не могу за сваку употребу применити и ако су за јело добра али за употребу не.

У неким пределима из којих се многа јаја ради продаје извозе, прво се протру уљаном крпом, да се дуже здрава одрже, а да се брзо не покваре. За тај посао имају неки нарочите сукнене рукавице које су уљем натопљене или свинском машћу намазане, па тако се свако јаје у рукама неко време таре. Истина да неки нису за то да се јаја свинском машћу тару, јер веле да таква јаја неће неке вере људи да узимају, па овако се што човек у данашњем веку не може обзирати. Неки конзервишу јаја воском са финим уљем пошто га танким слојем опточе; а неки са гумом арабиком или другим таквим сличним материјама, као и у воденом стаклу, која је метода још врло слабо позната и проширена. У новије доба конзервишу се јаја,

са врло упливним, антисептичним средством са салицилном киселином; са овим конзервисана јаја могу врло дуго да се одрже у доброту својој.

Што се пак тиче разашилана јаја ту морамо бити врло пажљиви, да се не би јаја трескала, а особито она, која смо подабрали за насад ради лежења. Јако се мора пазити, да се ни љуска а тако исто ни унутарња структура не поремети. Обично се при разашилану јаја пакују у прну или трине, меккиње итд. искуством се оведочило да то није добро јер потресом и трескањем прна се сабије на једну страну а с друге па и горе јаја остану гола, те се једно о друго полунају.

Јаја за лежење је најбоље слати тако, кад прво свако обвијемо у мекану хартију и тако га сложимо једно поред другог да се она ни у ком случају не могу додиривати, а то ћемо тиме постићи, кад између њих још утиснемо маховине, сена или плеве. Сваки ред јаја ваља приличним слојем маховине или плевом оделити.

Таква се јаја пакују у згодна за тај посао удешена и начињена сандучад, па се ова онда поређају у веће сандуке. Многи веле да врло рђаво утиче на јаја и лупа од чекића при закивању, с тога препоручују разашилане у корпама која се обвежу или уплету.

У новије доба, особито за јаја за насађивање има врло згодних справа удешених помоћу којих се могу јаја врло на далеко разашилати а да на ова ништа рђаво не утиче, од чега би лежење највише претрпило. С тога баш онај који набавља са стране јаја за лежење, не треба да гледи на нешто већи новчани издатак, него нека тамо поручује где је уверен да ће добити добра јаја и добро спакована.

Јаја за употребу такође се морају добро спакивати, али ту се не пази толико да се нетрескају, колико само да се не излупају.

А. Б.

ОДЛОМЦИ ИЗ ПРИРОДНИХ НАУКА који стоје у свези са пољопривредом.

Домовина оних наших биљака које нам за храну служе.

Врло много биља сејемо по нашим баштама и њивама а слабо кад размишљамо о њима, нити распитујемо, од куда је која амо пренесена и које јој је права првобитна домовина? Готово је свих ових биљака далеко права домовина од нас, стотинама па и хиљадама миља далеко су од нас, па ипак како код нас успевају, као да им је ово прва колевка постанка њиховог; како оне овде у новој домовини красе својим дивотама и красотатама, како цветају и весело расту, као да нису наши пришалци, него као прави староседеоци наши, као право наше биље, које нас тако верно прати и сваку нам услугу чини.

Кад укупно сво корисно биље помотримо, које су у нашој непосредној близини налази уверићемо се, како је врло мало биља и то оног које нам за храну служи а да није скоро, или пре у нашим крајевима одомаћено.

Али не важи то само за наше крајеве него за целу Европу, која је занета у том погледу врло сиромашна, јер својих правих корисних биљака врло слабо има. Једва ћемо осим неке врсте зелени, сочива, шаргла, купуса и неколико врсти репе, још шта наћи, а да се европско може назвати. Већина биљака, које служе човеку за храну, пренесена је из Азија и код нас одомаћена; одакле су по свој прилици и све наше корисне домаће животиње доведене, као: коњ, рогата марва, магарац, коза, овца, пас, kokoш и др.

У Месопотамији и Персији и то у јужним деловима и данас пшеница, јечам, крупник у дивљем стању расту; а тако исто на Кауказу њир, међу бреговима мале Азије и у близини Каспскога мора по равницама раж.

Првобитна домовина зоби, до данас се није могла тачно одредити, јер је у дивљем стању нигде нема. Бреске и орах потичу из брегова Персије и из Кашмира, кајсија из Арменије а по свој прилици и јабука; крушка из Кауказа, кестен из мале Азије, дгуња

са острва Крите, шљива из Сирије а вишња са обале Црног мора, и доспеше до нас и одомаћише се међу нами.

У прашумама међу Црним и Каспским мором налази се и данас у дивљем стању винове лозе (вињаге) која својом дугачком лозом опасује по више дрва а врхом својим домаша чак до врха највишег дрвета.

Диња, лубеница, краставац, бундева, шпенат јесу деца бајног истока.

Северна Азија нас је обдарила са хељдом а Индија са пројом и пасуљом.

Из свега овог наведеног јасно је да нас је са свачим Азија снабдела и да све ово и наше поднебље може да издржи и у њему и дау свева; што на против једино африканско корисно биље *лебно дрво* код нас ни под којим условом не може да успева.

Америци имамо већ на чему вишем да захвалимо; оданде нам је донесен кукуруз и кромпир. Још пре открића Америке тамо су и то на јужном делу, а на западној обали увелико обе ове биљке култивисали. Сада се пак већ налази рана ситна кукуруза (*quadrantino*) и у пространим шумама Парагуаи у дивљем стању; а кромпиру је позната домовина на стеновитим обалама Чили.

И пиринцу је домовина Америка, и изгледало је као да се код нас ова корисна биљка неће моћи одомаћити, али у последње време баш смо се о противном могли уверити; сви покушаји са успехом се изводе и изгледа као да ће се и пиринац код нас у великом сејати и неговити, само док се наши ратари с њиме односно са радњом око њега боље упознају.

Орах и грожђе из Америке, ни изблизо није тако укусно као наше.

Из Јужне Америке постоји и чичока и дуван; чичока је добра храна за прихрањивање неке домаће живади, а дуган је као врло важна трговинска биљка.

И Аустралија је богата са својом флором али нема биљака за лебац и иначе за храну човечију.

Једино се оданде може једно корисно кујнско биље набавити и амо пренети, а то је лобода.

Стање образованости народа у тесној вези стоји и са коликоћом и каквоћом човечије хране. Становници Аустралије и Средње Африке, који немају на своме земљишту таквих биљака које у себи садрже много скроба, управо немају ове наше хране — жита — према чему немају у правом смислу ни хле-

ба — једва да им се може и рећи да имају човечијих осећања. Но ни у Европи није било другојачије, док се из Азије не доселише народи и не донеше собом жита и домаћу живид. Становници Египта који култивираше жита, а Индије и Кине који неговоше принац, још пре више хиљада година могоше се поносити и похвалити са напретком образованости, трговине и заната.

По „Г. О.“

ЦВЕЋАРСТВО.

Луковасто, гомољасто и корењасто цвеће.

По Ј. Ц. Шмидту.

Sisyrinchium grandiflorum.

Ово цвеће има лишће врло налик на траву, а цвет му висе боје угасито плави-часте или беле као и у висибаве; цвета јуна и јула месеца. Прија му хранљива земља, али која није лака; врло се згодно може примењивати за опасивање повећих леја или појединих партија. Пред зиму се мора навући, тамо где их има, на њих, доста лишћа и покрити их, да не промрзну. Расађивати се могу у јесен или у пролеће.

Schizostylis.

Ово је врло дивна и красна мала *iridea* са својим светлим шарлах црвеним цветом. Може се септембера и октобера месеца на слободним лејама или у лонце расађивати. У лонцима, ако се у топлој собе одржавају може да цвета већ новембера и децембера месеца, и тим начином цветови много лепши бивају него кад се у слободи негују.

Scilla.

Ово је мала али заиста и врло красна биљка, особито се може препоручити с тога, што врло рано цвета и што јој је цвеће врло љупко. Јако се тражи да се њоме поједине леје оките; може се засадити измешано са другим луковастим цвећем као са висибабом, *scopus*-ом раном лалом или другим, а може да се засади и тако да самостално стоји. Врло се лако негује и у лонцима; за тај се посао узимају лонци широки по 10—12 cm, у који

се по 3—4 па и 5 лукова може да засади истим оним начином, као што се и зумбул сади. Засађени лукови у лонцима се или где на слободи претрпају у земљу или у подрум ставе, па ту претрпају, где морају остати по

Сл. 99.

6—8 недеља; иначе је цео рад као и око зумбула. Врло се лако да однеговати и то да врло лепо и изгледа у стакленицама — сараџама — (сл. 99.) које се већ обавља месеца децембера па све до фебруара.

Сл. 100.

У слободи се расађује *scilla* у јесен 8—12 cm. дубљине и то у здраву и пропу-
етну земљу (сл. 100.) и покрију се са лиш-
ћем, сламом или иверјем, који покривач мора
целе зиме на њој да престоји.

Висибаба.

Висибаба је врло омиљено прво пролетње
цвеће, особито се одликује својим елегантним
као снег белим цветићима који су врло налик
на ситна звонцад. Расађује се октобера или
новембера месеца у леје са другим цвећем—
мазанк леје — или баш и за себе све на
5—6 cm. Ово се цвеће врло слаже и по боји

и по растењу и неговању са *scilla sibirica* i
gocus-ом.

Дуплована висибоба има цвеће нешто
крупније него обична; поједини цветни
листити на окрајницама својим имају по једну
црну пегу. Врло се згодно могу примењивати
за украшавање цветних столова, корпи и жар-
динерија.

Висибаба се може неговати тако рећи
у свакој скоро обрађеној земљи. Напротив у
лонцима већ мало теже иде; за ту се сврху
расађује концем августа и септембера месеца,
а негују се исто тако као и *gazete*, једино им
се већа топлота од 4—8°R. не сме припустити

Л и с т а к.

НОЋНА ЋУШКА.

Истинити догађај из сеоског живота.

(Свршетак).

А кад би блеснула по који пут муња,
могао си опазити, да ипак неко стоји код
крета.

И опет блесне муња и опет видиш
где неко стоји и сједне и с друге стране
плота код крета.

То беше наш Васа и Стана. Њима не
сметаше олујина. Загрљени у слатком заносу
и не осећају грозни ветар, који их тако јако
кроз оне летње хаљинице пробијаше. Та сад
бар смеју, нико их не види, нико их сутра
прекорети неће; па зашто онда да не ужи-
вају свету чисту љубав бар у овом тајном
часу, кад спава светска пакост и злоба.

Али ко беше с' оне стране плота? Горња
му се дугачка хаљина белаше, као покров;
глава му — бар у колико се при севању
муње видети могло — изгледаше ко мрт-
вачка, вас облик изгледаше пре на мртваца,
или на какову другу прилику, само не на
човека.

У тамној ноћи фијукаше ветар своју
страховиту мелодију, а љубавници не дадоше
му ни абера, док једном не чуше гласе:
Одласте кући.

Заљубљени погледаше на све стране,
по због помрчине не видеше ништа па се ко

поплашише. Стана се привила уз Васу па би
чисто ув' да се стоји.

Одлазите кући — чу се и по други пут.

Васи се кожа најези од стра, а Стана
потеже дрхтати као прут. Васа би до сад
већ десет пута побег'о, да му није Стане,
али тешко му се од ње растати.

Не за дуго чу се и по трећи пут:

Одлазите кући, јер ћете страдати.

У тај мах севну муња, а заљубљени
смотреше изнад себе неку прилику, која је
држала дигнуту руку над њиховом главом.

У исто доба чу се и неко крхање, а
Васа доби по образу своме, који му плоту
окренут беше, повећи удар — ћушку.

Муња и опет севну, и прилике неста.

Олуја се к'о мало стишала, а киша по-
теже падати и ороси узрујаног и поплашеног на-
шег момка и девојку.

Поливен кишицом Васа к'о дође мало
себи. Одведе Стану кући, пољуби је и два
и три пута па и сам оде своме дому.

Сутра дан лежао је Васа у највећем
бунилу, а Стана у јакој грозници.

Свет је свашта пагађао, ал Динка и
Тинка сваком су доказивале, како су ноћас
Васа и Стана код крета на састанку били,

па их она авет што се код крета показује унаказила, а Васу још и ћушила.

Млади господин кад је чуо за несретни догађај одмах је посјетио болне и препоручио родитељима да лечника зову.

Какав лечник? зна баба Пелагија и боље него тај твој лечник; та сва је несрећа због њене Стане па она мора и забадава видати. Ето пола је села извидала па што да неће и Васу? — беше одговор од присутни младом господину.

Бадава је он доказивао, да се већ је-дared врачања и чарања оканути ваља, па лечника у помоћ позвати и то што брже, то боље. А јок нико ни да га чује.

Прошло томе и две недеље. Стана се нешто предигла, а Васи све горе.

Наваљивањем млада господина дозваше напослетку и доктора, а овај изјави да ће све и сва покушати, али се не нада успеху, јер су га доцкан позвали, а запалење је у нај-већем степену.

Други дан по доласку лечниковом од-јекнуше тужни звуци манастирских звона, те навестише, да се једна душа у вечност пре-селила.

Умро Васа баба Станков.

Као муња прелетио је тај глас кроз цело село. Суза тугованка скоро је сваком око наквасила, та Васа беше љубљен од старији, а поштован од млађи. Свако га је жалио. А Стана? она и не плаче, скаменило јој се срца па нит ромори, нит говори.

После Васина укуна паде у кревет баба Пелагија на ма к'о покошена и за кратко време огласише звона и њену смрт.

За часак па се код крета скупило по већи број људи. Светацац је неки био, па им рад не сметаше, да се у скупу дуже по-забаве.

— Шта сад велиш чика Мико, рече Лепедурац к'о поносно, имал' вештица и авети а? Ето ви'ш и Васа плати главом због нечисти, а за њим и баба Пелагија само што га је лечила.

— Има, има одговори овај али су то двоножне, то смо ми сами, који један другом о глави радимо и сами себе у пропаст гурамо.

— Па мај велиш ти, да сам ја Васи хака дош'о?

— Боже сачувај! не велим ја то, већ кажем: да ми не верујемо у вештице, авети, нечисти и у којекаква привиђења па да боље на себе пазимо, не би се ни догађали оваки грозни случајеви. Да није Васа веров'о у привиђење, не би се тако ни преплашио, а да је боље на себе пазео, не би с цуром стајао на оној ладној и ветровитој ноћи, па би и данас међу живима био.

— Да, тако ти кажеш, али друкчије сконта она — буди Бог с нама нечист, дода Скорла. Ето изнађи, ко га је ћушио, а сви смо ми вид'ли малу млазницу на његовом образу.

— То је истина да га је неко ударио, али није за цело авет, већ се нешто друго морало догодити. Па и ако се сад јасно незна шта је, али ће се доцније сазнати; та ништа није на овој земљи тајно, што после неће бити јавно.

У том дође и млади господин.

Сви посукташе на њега: де млади господине шта ћеш нам сад казати, ви'ш ти шта чини нечист?

Нема нечисти рече полако, али одлучно млади господин па настави тужно: Сад баш идем од покојне бабе Пелагије. Она се непо-ведила предопштеуваженим часним оцем Георгијем Курјаковићем јеромонахом*) и пред-а-мном; тако је била њена воља. На самрти закуне нас, да ником не казујемо њену не-повест, док она не умре. — Она је умрла и ја вам сада могу ту тајну открити.

Оне несретне ноћи, вели она: кад је вид'ла да јој нема Стане у кревету, знала је одмах да је Стана с Васом код крета, јер их је више пута одатле раставила; намисли дакле, да их поплаши да се више ноћу не састају, као што је често пута заогрнута у бео чаршав долазила у доброј намери до близу крета и младеж плашила и растерала, да не би било после таког састанка рђавих пос-љедица. На моју прву опомену вели она даље, не макоше се нити разбегоше, као што

*) Умро у манастиру Вел. Ремети као игу-ман истог манастира 23. јануара 1889. год.

су то други чинили, већ оћуташе и на другу. Ја се пригнем што више могах преко плота и дигнем руку у вис па викнем и по трећи пут: одлазите кући. Узао час ја то викну, муња севну, прут на плоту, како сам се налегла, пуче па звиз Васу. Ја побегох кући, а мало затим дође ми и Стана сва преплашена као ван себе. Шта је даље било знате сви. Та несрећа ево и мене тера у гроб, јер не могу да гледам муку родитељску, коју сам им и нехотице нанела.

Е сад браћо! рече млади господин, зар да се човек сит не наплаче на несретну „ноћну љушку“ која нам уграби невину жртву. А то је све са нашег празноверства што децу још за ране младости не одвикавамо од тог неоснованог уверења, већ им све то више нашим веровањем у младалачка срца укоренујемо.

Сви сад повероваше младом господину да нема вештица ни друге нечисти и обећаше да неће од сад такве празноверице за истините држати и да ће своју децу и од најмањи празноверица брижљиво чувати и ове — искорењивати.

Прошло је од тог несретног догађаја пуних 15 година. Млади господин још оне

године беше напустио манастир па се одао на школе. Као народни учитељ, с тим уверењем да су мало- ремењани кроз тих 15 год. долеко у напред коракнули, сврати се прошле године у то мало, али у оно време живо и весело сеоце — Малу Ремету, да види своје пријатеље и како одржаше задану реч.

На жалост млади се господин у своме уверењу преварио. Све се истина променуло, али у назад. Од оног чистог и лепог сеоцета постало нечисто и опало. Нема вам ту они красних, али јефтиних кућних кровова. Скоро свака кућа стрши, а кроз кров, греде промолале рогове. Оно има кућа и црепом покривени, али на њој је и дуг као и цреп на товарен. Па тек како жалосно изгледа баба Станкова кућа? Изумрла лоза његова па и кућа шњиме. Нема вам оног весела ни песме. Оно мало, али плодовитих ораница преузеше им румеке швабе. Из лењих руку оде у вредније. Које филоксеера које нерад бацише ово сеоце у врло жалосно стање. Све, једном речи све се променуло, само су остали још и сад они рђави надимци и празноверице.

У Травнику Јануара 1892.

С. В. В.

Белешке.

Највећи воћњак на свету.*) Извртан амерички лист „*Garden and forest*“ доноси врло занимива дата о једном огромном воћњаку друштво *Wellhouse & Wheat* у држави Кансас, грофовства *Leavenworth*, који је једино неговању јабука намењен. Године 1876. 1878. и 1879. засађено је на 176 ha. 40.000 сада већ потпуно плодносних дрвета и то на 91 ha. врета *Ben Davis*, на 38 ha. врета *Misouri Pippin*, на 28 ha. врета *Winesap Jonathan* и на 6.5 ha. врета *Cooperova Early White* — остатак је разне врете. Године 1889. и 1890. повећан је тај воћњак за 334 хектара. Цео терен изгледа као некаква природна прерија на пропустној здравници. Између

*) Чинимо наше п. читаоце најљивима како на ову белешку тако исто и на чланак кога о истој ствари у овом броју доносимо и молимо да се сразне бројеви из оба ова чланка. — Прим. Ур.

воћака сеје се црвена детелина, која се напустила да гноји земљиште, да ствара хумус слично као травуљина по шумама.

Берба јабука изнашала је:

Године	Хектолитара
1880 —	579
1881 —	1.412
1882 —	4.374
1883 —	4.501
1884 —	4.261
1885 —	5.586
1886 —	12.715
1887 —	12.279
1888 —	7.287
1889 —	4.343
1890 —	28.770

Продајом јабука прошле јесени добивено је 259.000 франака бруто. Издатци за купљену бурад на слање воћа изнашаху 72.520

франака а берба воћа стајаше 36.260 франака. Чисти приход износио је 186.480 фран. или по једном хектару 1059 франака. (W. L. Z.)

Кит за замазивање пукотина на бурадма. Често се догађа, особито лети, ако је буре ма најмање стајало на сунцу, да се тако расуши, да га је после врло тешко и са запаравањем и набијањем обручева тако дотерати да не цури. Такве пукотине, које се буду биле појављивале, било између дуга или по данима, или на саставку дуга и дана најбоље је замазати китом, који се од ове смесе врло лако може да направи: узме се 60 gr. свињске масти, 40 gr. кујнске соли, 33 gr. воска, то се све ва ватри једно с другим измеша и растопи. Кад се ова смеса скине са огњишта саспе се у њу још и 40 gr. ситна просејана пепела, од чега се направи као неко тесто. Оваково што сваки домаћин треба да има у приправности, ко се са бурадима занима, на како види, да му које где цури, он нек то место добро истаре сувом крпом — осуши и овим китом замаже. Никаква течност овај кит не може да пробије. — А да би се кит овако направљено кроз дуже времена могао одржати, обично се у каквом суду оставља на сувом месту.

Завесе на прозорима учинити да се не могу запалити. У новије доба завесе на прозорима се праве од таке лаке и запаљиве материје, да само случајно пронесемо испод њих свећу или лампу која горе, пламеном својим хвати ма кончић од завесе и за магновење

ока букне цела завеса у пламен од чега могу врло големе несреће да се догоде. Да би се пак та несрећа избегла, измислили су људи начин којим да учине завесу незапаљиву. Направи се раствор од амонијумсулфата и то да је у води растворен за 20% те у тај раствор потоне се завесе и постану незапаљиве, наравно да се касније осушити морају. Ове се течности обично узима, на 100 gr. материје 120 до 150 gr. течности. Со ова ни мало није штетљива. Овако натопљене завесе није нужно касније штиркати, остану и од тог раствора круте, само их благовремено треба углачати. Тако удешене са свим одговарају својој цели.

С које стране треба дашчани собни патос изрендеисати. Доказано је да даске за собни патос није добро само са оне стране изрендеисати по којој газимо, него их ваља исто тако учинити и с противне стране које доле на земљи лежи, а то е тога — што они изрендеисани кончићи пре почну да труну и у њих се пре и гад замеће, па тиме и цео патос пре изда.

Користи од копривина семена. Неки љубитељ и одгајатељ коња вели да семе од коприве јако унапређује лепоту код коња. Па и цела биљка ова кад је сува, има исто то својство. Семе од коприве, кад се помеша са осталом храном за живину те се овој да, јако потпомаже ношење јаја зими. Па и тој скуван од копривина семена врло је добар лек против пролива.

Ј. Ц. ШИМИДТ ЕРФУРТ.

Препоручује свој велики избор

С Е М Е Н А

од поврћа, цвећа и економских биљака, разног дрвећа и шибља и од сваке врсте воћа
произведених биљака
сваке врсте, особито екзотична цвећа и НОВИТЕТА од разног поврћа.

Специјалне богато илустроване каталогне шиле сваком на захтевање бесплатно и франкирано.

J. C. SCHMIDT, Erfurt.

Штампано код Фердинанда Витермана у Сомбору.